

„Strieborný vek“ ruskej literatúry. Pojmy a interpretácie *

SOŇA PAŠTEKOVÁ

Ústav svetovej literatúry SAV

ABSTRAKT

Úvaha je inšpirovaná súčasným teoretickým myslením ruskej literárnej vedy o moderne, o povahe estetických modelov konca 19. a prvých desaťročí 20. storočia, nazývaných aj „strieborným vekom“ ruskej literatúry. K faktorom, ktoré determinovali danú etapu umeleckých a kultúrnych dejín Ruska, možno pristupovať z viacerých aspektov, ako to naznačujú niektoré z najnovších prác ruskej proveniencie.¹ Ide nielen o analýzu metodologických prístupov k tvorbe dejín skúmaného obdobia, zahŕňajúcich 1. vertikálny presah modernizmu a klasiky, 2. horizontálny rozmer výskumu (na antickom základe budované európske pozadie ruského modernizmu). Okrem literárnej historiografie epochy odborníci sledujú 1. otázky poetiky, evolúcie a dynamiky žánru, 2. terminologickú rozkolísanosť pojmoslovia, 3. spoločensko-filozofický a kultúrny kontext doby, 4. dialogickú podstatu estetiky modernizmu. Dnešná veda sa opiera o bádateľské princípy, ktoré zaujali relevantné miesto v reflexii „strieborného veku“ – komparáciu s kategóriami iných estetických systémov (architektúra, hudba, divadlo, výtvarné umenie) a dichotómiu spoločensko-historických a kultúrnych vývinových radov (tradícia – modernizmus, Európa – Rusko a pod.).

Hľadanie produktívnej metodológie, vyvolané komplikovaným charakterom kultúrnej epochy „strieborného veku“, núti dnešných bádateľov vyrovnávať sa s dvoma hlavnými výskumnými líniami minulosti: 1. s postštrukturalistickým dedičstvom ruského formalizmu a semioticko-kulturologickými teóriami M. Bachtina a J. Lotmana a pod., 2. s reziduami pozitivismu a sociologizmu sovietskej humanitnej vedy, dôsledky ktorej sú v ruských akademických kruhoch dodnes „prekonávané“ diskusiou o kríze paradigmy tradičnej literárnej historiografie. Objavenie adekvátneho metodologického kľúča a pojmového aparátu pre výskum fenoménu „strieborného veku“ sa v súčasnosti opiera najmä o prístup recepčnej estetiky H. R. Jaussa a syntézu ruských a západných (euro-amerických) modelov literárnovedného uvažovania.

Pre uchopenie „polyfonickej“ podstaty ruského modernizmu, význam ktorého v evolučnom procese ruskej literatúry preberá úlohu kultúrneho metatextu,² nepostačuje odžitý monolitný model dejín, kanonizujúci autorov a diela ruskej klasickej literatúry a neskôr socialistického realizmu. Nová paradigma moderných dejín pre-

* Príspevok je výstupom grantového projektu VEGA 1/0946/11 Dejiny ruskej literatúry.

lomu storočí súvisí s novou periodizáciou, selektívnou hierarchizáciou v kontexte kultúrnych a umeleckých pohybov a reflexie sveta na pozadí civilizačných procesov Európy a Ruska. Oproti klasickému obdobiu literatúry 19. storočia či myšlienkovu a esteticky ucelenejšiemu európskemu modernizmu sa koncepcia literatúry „strieborného veku“ vyznačuje transformáciou estetických hodnôt a systému existenciálneho myslenia na pomedzí kontroverzného diskurzu pravoslávneho náboženstva, revolučného marxizmu a európskej filozofie (predovšetkým koncepcií F. Nietzscheho).

Celkovo v dejinách... ruskej kultúry dosahuje „strieborný vek“ v podstate typologicky rovnaký systémovotvorný význam ako renesancia v Taliansku, osvietenstvo vo Francúzsku, alžbetínska doba v Anglicku, romantizmus v Nemecku. S jedným principiálne dôležitým rozdielom. V žiadnej zo spomenutých veľkých európskych stredovekých kultúr nebola podobná epocha *akmé* spojená s historickou katastrofou, so stratou celej hodnotovo-existenciálnej paradigmy. Bez vnímania tohto apokalyptického chaosu... nemožno pochopiť opojenie ruskej literatúry nietzscheovskými ideami, politickú otvorenosť Bloka a Belého skýtskym prejavom bolševizmu, ani samotnú podstatu ruskej revolučnej avantgardy. Pre takýto kontext je pochopiteľná výraznejšia konfrontácia v diskusiách o pojmovom aparáte, opisujúcom dejiny literatúry danej epochy, významné zvýšenie sebestačnosti každého termínu a ostrá polemika o jeho relevantnosti... To sa prejavuje aj v prípade už zažívaného spojenia „strieborný vek“.³

V žánri anglosaskej tradície *cultural studies* upozorňuje ruská literárna veda na francúzske dejiny „strieborného veku“ z roku 1987, preložené neskôr do ruštiny (*Istoriija russkoj literatury. XX vek. Serebrianyj vek*, 1995),⁴ existujúce dlhší čas ako jediné svojho druhu. V súvislosti s dynamickou epochou ruského modernizmu sa prehodnotenie historiografickej paradigmy ukazuje ako zvlášť markantné a naliehavé. Literárny vývin začiatku 20. storočia v Rusku znamená nielen doznievajúcu tradíciu vnútorne bohato diferencovaného klasického realizmu 19. storočia, no súčasne aj formovanie novoromantických smerov *literárnej moderny* (dekadencia, symbolizmus, akméizmus, novorealizmus, tendencie k expresivite či impresívnosti) a *avantgardy* (futurizmus, imažinizmus, konštruktivizmus a i.). V tomto období sa v modifikovanej podobe umocňujú dominantné vývinové tendencie ruskej literatúry predošlých období: klasickej tvorby 19. storočia (od Puškina a Gogoľa k Dostojevskému a Tolstému), ako aj literatúry predpuškinovských období.⁵

Preto je dôležité uvažovať o vymedzení fiktívnej hranice „strieborného veku“, ktorá sa v literárnej histórii obvykle spája s prácou teoretika, historika a spisovateľa Dmitrija Merežkovského *О причинах упадка и новых течениях современной русской литературы* (O príčinách úpadku a nových prúdoch v súčasnej ruskej literatúre, 1893). Za jednu z príčin úpadku ruskej literatúry na sklonku 19. storočia Merežkovskij označil krízu bezduchého racionalizmu a materializmu ako dedičstva národnickej literatúry a publicistického charakteru literárnej kritiky 60. rokov. Východisko z tejto situácie videl v návrate k nábožensko-filozofickej podstate literárnej tvorby predošlého obdobia tzv. „zlatého veku“ (od romantizmu po L. N. Tolstého). Obnovenie idealistického charakteru ruskej literatúry hľadal v jej novom vývinovom smerovaní k dekadencii a symbolizmu (súhrnne k modernizmu). Merežkovskij obracal pozornosť predovšetkým k dielu F. M. Dostojevského ako k špecifickému zdroju modernej literatúry a filozofie 20. storočia. Za základný prvok novej, antipozitivistis-

tickej tvorby považoval symbol, ktorý chápal ako estetický element (znak, obraz), vyvierajúci z hlbín skutočnosti, smerujúci k poznaniu podstaty vecí a javov v ich vzájomných vzťahoch na intuitívnom základe.⁶ Do ruskej duchovnej sféry vtedy organicky prenikali myšlienky nemeckej filozofie života, iracionalistické, transcendentálno-mystické koncepcie sveta, vyvolané krízou pozitivizmu vo filozofii (a realizmu v literatúre). Teórie F. Nietzscheho, klasického filológa (*Zrodenie tragédie z ducha hudby*, 1872; *Tak vrazil Zarathustra*, 1885) vniesli do ruskej literatúry konflikt *di-onýzovského* (iracionálneho, zmyslového, disharmonického, chaotického) a *apolónskeho* (rozumového, harmonického, usporiadaného, vznešeného) princípu umenia a model dokonalého, všemocného „nadčloveka“. Nietzscheho názory, spoločne s pesimistickými koncepciami bytia A. Schopenhauera (*Svet ako vôľa a predstava*, 1819, do ruštiny preložili A. Fet a V. Soloviov, 1881), s požiadavkou syntézy všetkých umení (*Gesamtkunstwerk*) v estetickom systéme R. Wagnera a psychanalýzou S. Freuda nadsť ovplyvnili európsku estetiku vrátane ruskej. Názorové systémy nemeckých mysliteľov rezonovali v koncepciách ruského „bohohľadačstva“, hlásaného náboženskými filozofmi (V. Soloviov, N. Berďajev, P. Florenskij), v neoromantickej poetike M. Gorkého (*Starena Izergil*, 1895) či A. Kuprina (*Granátová náramnica*, 1911), v estetike ruského symbolizmu (A. Briusov, V. Ivanov, A. Belyj, A. Blok) a v existenciálnych drámach L. Andrejeva (*Život človeka a i.*).⁷ Jedným z určujúcich faktorov evolúcie žánrového systému epochy „striborného veku“ bola autorská štylizácia textu, tendencia k aktivizácii poetického jazyka, k interakcii individuálnej poetiky viacerých autorov a k zmene autorskej či širšej kultúrnej perspektívy:

Význam štylizácie v sústave ostatných žánrotvorných prvkov ruskej literatúry začiatku 20. storočia je v mnohom determinovaný pôsobením transformácie *vztahu k slovu „cudzej“ kultúry*, ktorá bola jedným z dôležitých vektorov umenia „striborného veku“. Štylizácia sa tak ocitá v rade najvýraznejších ukazovateľov kultúry „modernizmu“, načrtávajúca hranice medzi ním, predošlou kultúrou „klasiky“ a nasledujúcou „avantgardou“.⁸

Termín „striborný vek“ vznikol ako analógia na označenie estetickej kvality, ktorá vystriedala „zlatý“, puškinovsko-gogolovský vek ruskej klasiky. Experimentálny model ruskej literatúry sa začiatkom 20. storočia stal križovatkou aktuálnych hodnôt domácej tradície, európskych umeleckých podnetov a mimoliterárneho, spoločensko-historického kontextu. V západnej literárnej vede korešponduje s inými zaužívanými termínmi ako *fin-de-siècle*, *secesia*, *belle époque* a pod. Je akýmsi poetickejšim synonymom pre obdobie modernizmu v ruskej literatúre, časovo aj esteticky s ním v podstate splyvajúcim. Jeho hranice sú však rozkolísané, v ponímaní niektorých vedcov a filológov ide o modernu a avantgardu zároveň. Literatúru „striborného veku“ obvykle ohraničuje *symbolizmus* a literárne smery, ktoré sa sformovali v dialógu a zároveň v ostrej polemike s ním: *akméizmus* a *futurizmus*. Napriek tomu, že je dnes „striborný vek“ v literárnej vede legitímnou a zaužívanou kategóriou pre označenie istej etapy ruského literárneho procesu, diskusie vedcov zďaleka nie sú ukončené. Ako exaktný či neexaktný je tento pojem vo vedeckých kruhoch neustále reflektovaný a diskutovaný, z polemiky vyplýva sporná otázka periodizácie a hierarchizácie literárnohistorického materiálu danej epochy, predovšetkým problém rozhrania jednotlivých -izmov. Kanonizácia umeleckých hodnôt „striborného veku“

a terminologické aspekty pre pomenovanie daného obdobia sú stále aktuálnym problémom. Napríklad O. Ronen vo svojej práci⁹ označenie „strieborný vek“ ironicky nazýva vyprázdnenou „metalurgickou metaforou“ (akcentujúc druhostupňovosť a menšiu cenu striebra oproti zlatu), termínom, ktorý je potrebné odstrániť z ruskej vedy. Otázka však nie je taká jednoduchá.

V minulosti si pojem osvojila aj marxistická literárna veda ako neutrálnejší, hoci menej exaktný termín pre situovanie ideologicky (z marxistickej pozície) kontroverzného ruského literárneho a kultúrneho vývinu konca 19. a prvých desaťročí 20. storočia. Neutrálnejší najmä oproti „prozápadne dehonestujúcemu“ modernizmu, umeleckému smeru s odtienkom spoločenskej neangažovanosti, dekadencie a samoučelného estetizmu: „Ruská literárna veda preto dodnes plne neakceptovala označenie literárna moderna a pre dané obdobie ruského literárneho procesu používa metaforické označenie ‚strieborný vek ruskej literatúry‘ alebo významovo neutrálnejšie označenie literatúra na prelome 19. a 20. storočia.“¹⁰ Popri tom rusistika naďalej využíva aj diferencovanejšiu podobu klasifikácie podľa literárnych smerov: symbolizmus, avantgarda a pod. V ruskej, slovenskej, českej a západnej literárnej vede dodnes neexistuje pevná konvencia pre označenie ruskej moderny: „snaha vrátiť označení modernismus bývalý věcný a terminologicky neutrální výraz je v počátcích a naráží na obrovskou sémantickou setrvačnosť...“¹¹

V súčasnosti, keď je evidentná tendencia zblížovania západnej (euro-americkej) literárnej teórie s ruskou, sa vo výskumných prácach oveľa častejšie ako v minulosti operuje pojmom ruský modernizmus, evokujúc tak estetickú paralelu k modernizmu európskemu. Poetickú rozvrstvenosť „strieborného veku“ determinovalo viacero mimoliterárnych aspektov: západoeurópske a antické inšpirácie, nábožensko-filozofický iracionalizmus a mysticizmus, exotické podnety východných myšlienkových systémov. Religiózne chiliastické vedomie sa v ruskej kultúre odrazilo v tvorbe a aktivitách generácie starších symbolistov (D. Merežkovskij, Z. Gippius) najčastejšie v podobe biblickej antitézy Krista a Antikrista, Neba a Zeme, asketizmu a pozemských radosť a pod. Ruské bohohľadačstvo prelomu 19. a 20. storočia je kontroverznou syntézou doktrín pravoslávnej relígie (V. Soloviov, N. Berďajev, P. Florenskij, S. Bulgakov a i.), revolučného marxizmu a západného nietzscheizmu (na rozdiel od Nietzscheho „nadčloveka“ Soloviov hľadá teurga – „bohočloveka“). Azda najtransparentnejšie sa táto paradoxná názorová syntéza pretavila v genéze hodnotového a umeleckého systému spisovateľa Maxima Gorkého:

V tvorbe Gorkého sa „bohotvorcovské“ impulzy formovali na tendenciách (pre danú epochu literatúry charakteristických) k sektárskemu entuziazmu a silnom vplyve F. Nietzscheho. Výsledkom bol jeho protagonista, hľadač pravdy, ktorý prešiel cestou od pohanského buriča, tuláka so sklonom k sektám až k boľševikovi s ambíciou na podivný status akéhosi „socialistického Zarathustru“...¹²

V literatúre „strieborného veku“ rezonujú idey kresťanského socializmu s tendenciou k politickému radikalizmu (bývalí legálni marxisti N. Berďajev a S. Bulgakov, filozofi idealisti S. Frank, N. Losskij) a anarchizmu, vyznávajúceho kult nietzscheovského Dionýza (G. Čulkov, Vj. Ivanov). Generáciu mladších symbolistov (A. Belyj, A. Blok) a modernistov (L. Andrejev) prezentujú eschatologické koncepcie fatálne-

ho konca historickej epochy Ruska ako nadchádzajúcej apokalypsy, do budúcnosti orientované utopické vízie porevolučnej, krvou vykúpenej katarzie. Z pocitov výnimočnosti ruského národa, posilňovaných ideami F. M. Dostojevského a V. Soloviova, odvodzovala krajina svoju spasiteľskú úlohu v dejinách sveta (ruský mesianizmus). Rozšírilo sa dvojaké chápanie dejinného poslania Ruska – ako „predvoja“ svetového revolučného hnutia i ako presvedčenia o tragickom osude vyvoleného, trpiteľského národa. Zložitá dobová atmosféra vytvárala priestor pre vznik rozličných utopických teórií (skýtske predstavy o „mužickom raji“, utopické koncepcie kozmické, industriálne a technokratické), ktoré v duchu očakávania „lepšieho sveta“ ospravedlňovali násilnú formu revolučnej premeny Ruska, nevyhnutnú pri zrode novej epochy.¹³

Najvýznamnejším domácim myšlienkovým zdrojom ruského modernizmu bol náboženský filozof Vladimir Soloviov (1853–1900), ktorý vo svojej koncepcii nadviazal na názory ruských slovanofilov a tradíciu nemeckej mystickej filozofie. S ideou absolútna, univerzálnej božskej existencie v protiklade k relatívnosti pozemského bytia, otvorene vystupoval proti materializmu, pozitivizmu a racionalizmu ruských revolučných demokratov 19. storočia (V. G. Belinskij, N. G. Černyševskij, N. A. Dobroľubov a i.), tvoriacich silný názorový protipól ruského idealistického myslenia prelomu 19. a 20. storočia. Univerzálne poznanie nebolo podľa Soloviova možné realizovať cestou racionalizmu a empirie, ale len syntézou vedy, filozofie a teológie. K mravnému zdokonaľovaniu sveta chcel dospieť pomocou idey teurga – „bohočloveka“ (syntézou človeka a Boha, ktorá je obdobou Nietzscheho „nadčloveka“). Koncepciu „bohočloveka“ deklaroval v cykle prednášok *Lekcii o bogočlovečestve* (publikované 1878). Zastával názor, že medzi reálnou skutočnosťou a Bohom existuje zároveň zvláštna sféra, ženský princíp – „Sofia – božia múdrosť“ (princíp vyložil v básni *Tri stretnutia*). Sofiánskou koncepciou Večného Ženstva sa Soloviov stal „otcom“ ruského symbolizmu, predovšetkým v tvorbe mlad-symbolistov (A. Blok – cyklus *Verše o prekrásnej dáme*, 1904, ironicky pojednané sofiánstvo v básni a dráme *Neznáma*, 1906, 1907; A. Belyj – ornamentálna próza *Druhá symfónia. Dramatická*, 1903, poéma *Prvé stretnutie*, 1921 a pod.).

Pri skúmaní modernej poetiky „strieborného veku“ súčasná ruská literárna veda zaznamenáva posun v žánrovej štruktúre, smerujúci k aktualizácii mýtu ako prvoobrazu a kultúrneho archetypu, ktorý označuje termínom „neomytologizácia“.¹⁴ V umeleckom modelovaní sveta sa tak umocňujú antické estetické modely (historické romány D. Merežkovského s námetmi starých kultúr), v starších obdobiach ruskej literatúry v podstate absentujúce. Kríza tradičného kánonického systému sa podobne ako v západoeurópskych literatúrach vyznačuje panchronizmom a atemporálnosťou, keď mýtus – predovšetkým v ruskom symbolizme – funguje ako kontroverzný jav, paradoxne deštruujúci a zároveň rekonštruujúci princípy kompozičnej výstavby prozaického textu (antipoetizmus, antižáner), využíva postupy intertextuálnej montáže kanonizovaných tém, motívov a obrazov klasiky (napríklad sujetové invarianty klasického románu, inšpirované už Dostojevským a pod.). Prejavom mytologizácie symbolistického textu je jeho cyklickosť, muzikálnosť a rytmizácia ako jeden z variantov žánrovej transformácie prózy „strieborného veku“. Mytologizácia moderného ruského románu funguje na princípe protikladnosti, kontrastu dvoch dominantných entít – *chaosu* a *kozmu*, v ruskom kontexte na antinómii Východu a Západu (ro-

mány-mystériá A. Belého *Strieborný holub, Peterburg*), kultúrnom spore predpetrovského a popetrovského Ruska, antitéze Krista a Antikrista (náboženské reflexie D. Merežkovského – trilógia *Kristus a Antikrist*), spojenej s fenoménom inferálnych satanských variácií (F. Sologub *Diablom posadnutý*, L. Andrejev *Satanov denník*). Deformovaný obraz sveta sa v próze ruského symbolizmu (modenizmu) opiera o archetypálnu schému nemožnosti víťazstva *mýtu* (kozmickej usporiadanosti) nad *chaosom* ako princípom relativizácie klasického mytologického obrazu sveta. V dobovom predrevolučnom kontexte Ruska *chaos* nadobúda konotácie nezadržateľnej sily ľudových mäs, v texte fungujúci ako invariantná mytologická štruktúra sujetovej a sémantickej výstavby. V individuálnej rovine smeruje k existenciálnej bezmocnosti jedinca, zmietaného katastrofou spoločenskej reality a narušenej archetypálnej schémy usporiadania sveta:

Mýtopoetická ruská epika prelomu storočí predstavuje v tomto zmysle netradičné rozloženie síl. Invariantný sujet je najčastejšie chápaný ako určitý stupeň inverzie bázevej protikladnosti, prehodnotenia, ak nie až diskreditácie sterilného archaicko-mytologického modelu. Spochybňuje právomoc a schopnosť „kozmickej síl“, ich spôsobilosť k tvorivému produktívnemu víťazstvu nad „chaosom“.¹⁵

Mytologizácia ako jedno z ústredných smerovaní estetiky modernizmu ovplyvňuje žánrotvornú a naratívnu techniku sebaaprezentácie subjektu v stierajúcej sa hranici rozprávačského aspektu autora a postavy (napríklad žánr autobiografie obdobia modernizmu). Vzťah modernej literatúry k psychoanalýze (S. Freud, C. G. Jung) a individualizácii osobnosti (subjektu) sa realizuje v novátorskom experimentálnom type prezentácie subjektu v rámci autobiografickej prózy začiatku 20. storočia. Podľa Polonského (2011) mýtus – mytologizácia zároveň vyžaduje vnímanie v zmysle interpretačného metodologického nástroja (kľúča) literárnej vedy a faktoru transformácie vedeckého jazyka (pojmového aparátu). Nový potenciál pre uchopenie vývinovo-typologickej, často protichodnej polyfónie jednotlivých estetických systémov „strieborného veku“ metodológia vidí v analýze imanentných procesov umeleckej dynamiky žánru a štýlu, tzv. „žánrovo-štylistickú“ metódu skúmania mnohovariantných línii rozvoja tohto zložitého umeleckého obdobia, ktoré neobsiahne žiadna univerzálna schéma – s dôrazom na adekvátny vedecký jazyk a metodologické inštrumentárium.

Ruská literárna veda dnes zároveň koriguje v minulosti pomerne ustálený názor o dominantnosti poézie v systéme žánrov literatúry „strieborného veku“. Reformou malých epických foriem (poviedka, črta, literárna rozprávka) sa práve ony stávajú jedným z hlavných faktorov dynamickej transformácie žánrotvorných schém na prelome 19. a 20. storočia, ich evolúcie a vzájomných vzťahov.¹⁶ V obdobiach dekanonizácie v historickom procese literatúry vznikajú nové žánrové formy: to, čo pre romantizmus svojho času znamenal napríklad román, vnímaný oproti antike a klasicizmu ako dobový antižánr, znamená v epoche modernizmu konštituovanie nových, nekanonizovaných žánrových štruktúr, príznačných predovšetkým svojou modálnosťou (vznik medzižánrov a medzidruhovej umeleckej syntézy v texte), zmiešavaním rozličných štýlov a jazykových rovin na základe imanentných zákonitostí diela, ignorujúcich kánon (v súvislosti s románom sa hovorí o „smrti žánru“, resp. o jeho modernej transformácii). Špecifikum literatúry „strieborného veku“ spočíva

v tom, že určujúcim princípom kompozičnej výstavby už nie je žáner, ale proces jeho prekonávania. Pravidlá textovorbý vznikajú priamo v tomto procese a vykazujú tendenciu „hry s čitateľom“, ktorá pred kategóriou *žánru* preferuje vzťah *autora a diela*:

V rétorickej (eidetickej) epoche bolo dielo predstavované v určitej žánrovej podobe, ktorá bola daná už pred začiatkom „hry“ ako ideálny celostný model. Autor komponoval a čitateľ recipoval v prvom rade nie dielo ako také, ale *elégii*, *novelu* či *román*. Naopak, v období umeleckej modálnosti autor píše *dielo*, a my čítame *autora*. Žánrová lokalizácia umeleckej tvorby nie je teraz pre autora východiskovým bodom, ale výsledkom tvorivého aktu: a rovnako pre čitateľa sa reflexia žánru odsúva na dobu postinterpretácie.¹⁷

POZNÁMKY

- ¹ Kol. autorov: *Poetika ruskej literatúry konca XIX – začala XX veka. Dynamika žánra. Obščiye problemy. Proza*. Moskva: IMLI RAN, 2009; POLONSKIJ, V. V.: *Meždu tradicijej i modernizmom. Russkaja literatura rubeža XIX–XX vekov. Istorija, poetika, kontekst*. Moskva: IMLI RAN, 2011; *Istorija ruskej literatúry. XX vek. Serebrianyj vek*. Pod red G. Nivat. Moskva: Izdatelstvo gruppa Progress – Litera, 1995; *Russkaja literatura rubeža vekov (1880–1920)*. Moskva: Nasledije, T. 1–2. 2000–2001; KRIČEVSKAJA, J. R.: *Modernizm v ruskej literature: Epoha serebrianoogo veka*. Moskva: Znanije Rossii, 1994; RONEN, O.: *Serebrianyj vek kak umysel i vymysel*. Moskva: Omry, 2000; ŽIRKOV, A. – ŽIRKOV, I.: *Zolotoj fond 20. veka: Literaturnaja klassika (Ot simvolistov do postavangatdizma našich dnei)*. Moskva: Sovremennyj pisatel', 1996 a i.
- ² POLONSKIJ, V. V.: O principach postroenija istorii ruskej literatúry konca XIX – pervoj poloviny XX veka. In: *Meždu tradicijej i modernizmom. Russkaja literatura rubeža XIX–XX vekov. Istorija, poetika, kontekst*. Moskva: IMLI RAN, 2011, s. 11.
- ³ Tamže, s. 14.
- ⁴ *Istorija ruskej literatúry. XX vek. Serebrianyj vek*. Pod red. G. Nivat. Moskva: Izdatelstvo gruppa Progress – Litera, 1995.
- ⁵ Pozri PAŠTEKOVÁ, S.: *Vývinové tendencie modernej ruskej literatúry (1890–1932)*. In: PAŠTEKOVÁ, S.: *Moderné inšpirácie ruskej literatúry. Kultúrno-historické, poetologicko-interpretáčné a recepčné súvislosti ruskej literatúry začiatku 20. storočia*. Bratislava: Ústav svetovej literatúry SAV, 2006. s. 26–46.
- ⁶ Tamže, s. 26–46.
- ⁷ Tamže, s. 13–25.
- ⁸ KOZMENKO, M. V. – MAGOMEDOVA, D. M.: Stilizacija kak faktor dinamiki žánrovej sistemy. In: *Poetika ruskej literatúry konca XIX – začala XX veka. Dynamika žánra. Obščiye problemy. Proza*. Moskva: IMLI RAN, 2009, s. 77.
- ⁹ RONEN, O.: *Serebrianyj vek kak umysel i vymysel*. Cit. d., s. 124.
- ¹⁰ BARANOV, V. I.: „Serebrianyj vek“ – chudožestvennaja realnosť ili issledovatel'skij mif. In: *Literaturovedenije na poroge XXI veka*. Moskva: Randevu – AM, 1998, s. 71–77.
- ¹¹ ZADRAŽIL, L.: Zdroje a perspektivy ruské moderny. In: *Východoevropská a ruská moderna a její evropský kontext I*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 1999, s. 9.
- ¹² POLONSKIJ, V. V.: Literatura i religiozno-filosofskaja mysl' „serebrianoogo veka“. In: *Meždu tradicijej i modernizmom. Russkaja literatura rubeža XIX–XX vekov. Istorija, poetika, kontekst*. Cit. d., s. 71.
- ¹³ Pozri napr. PAŠTEKOVÁ, S.: *Nábožensko-filozofické determinanty ruskej antiutopickej prózy začiatku 20. storočia*. In: PAŠTEKOVÁ, Soňa: *Moderné inšpirácie ruskej literatúry. Kultúrno-historické, poetologicko-interpretáčné a recepčné súvislosti ruskej literatúry začiatku 20. storočia*. Cit. d., s. 74–83.
- ¹⁴ Ruskí symbolisti, vzdelanci v oblasti klasických filológií pociťovali potrebu začlenia antickej kultúry a starovekej mytológie do ruského kontextu (D. Merežkovskij, V. Briusov, Vj. Ivanov a i.).
- ¹⁵ Pozri POLONSKIJ, V. V.: Mifopoetika žánra v ruskej literature rubeža XIX–XX vekov. In: *Meždu tradicijej i modernizmom. Russkaja literatura rubeža XIX–XX vekov. Istorija, poetika, kontekst*. Cit. d., s. 92.
- ¹⁶ Pozri BREUTMAN, S. N. – MAGOMEDOVA, D. M. – PRICHOĐKO, I. S. – TAMARČENKO, N. D.: Žanr i žánrovaja sistema v ruskej literature konca XIX – začala XX veka. In: *Poetika ruskej literatúry*

THE SILVER AGE OF RUSSIAN LITERATURE. TERMS AND INTERPRETATIONS

Russian Modernism. Silver Age. European Context. Methodology of History. Terminology. Genre Evolution. Mythologization. The Synthesis of Literature and other art Forms.

The article takes inspiration from contemporary Russian theoretical thinking on literary modernism, specifically the aesthetic models of the late 19th – early 20th century Russia, also known as the Silver Age of Russian literature. As recent Russian theoretical writing on modernism suggests (V. Polonskij and others), the determining factors of this period in the Russian artistic and cultural history can be approached from a number of productive positions. Among these are an analysis of the methodological approaches to the historiography of literature of the period, including both the vertical overlaps of modernism and classical literature and the horizontal dimension (the West European backdrop of Russian modernism). In addition to the issues of historiography, there are the questions of the poetics and the evolution of genre (the dynamics of the Silver Age), the terminological ambiguity, the socio-philosophical and cultural context of the era, the dialogic basis of the Silver Age aesthetics. The scholarly reflection of the Silver Age is supported by several relevant principles: comparison with other aesthetic systems (architecture, music, theatre, fine art) and the dualism of socio-historical and cultural developmental models (tradition – modernism, Europe – Russia).

Doc. PhDr. Soňa Pašteková, CSc.
Ústav svetovej literatúra SAV
Konventná 13
813 64 Bratislava
Sona.Pastekova@savba.sk